

AKATALPA

Ekim 2002

Aylık Edebiyat Dergisi

Sayı : 34

VEFALI DOSTLAR, ŞİFALI OTLAR

O burada olsaydı, ilk serin sonyaz yoklamasında,
'Hava güzseddi...' derdi...

Güz günlerine dikkat, okullar açıldı dikkat, yalnızlığa değil, kendinle baş başa kalamamaya dikkat. Sürekli değişim-dönüşüm, başın dönüyor, dikkat. Yasak mı artık masalar!.. Hem, arkadaşlarına da!.. Neyse, akşama maç var. Ama yenseniz de yenilseniz de, sonu kötü; büyük bir boşluk duygusu; boşa geçmiş zamanlar! Otlar kitabından yazmalısın birkaç sayfa, yatmadan. Peki dergi? İncecik! Kimsenin umurunda değil. Ama arkadaşların demek o, çıkmalı. Ota, kuşa, böceğe ve bunları kâğıtlara kaydetmeye de ara verme... Hem bak, postadan yeni şiirler...

Şiir ne, yarın ne olacak? İnsan insan oldukça, değişim dönüşüm sürüp, insan aynı kaldıkça şiir de aynı kalacak. Yeryüzünde sözcüklerden canlı varlıklar, otlar, kuşlar, böcekler, kalımlı uzamlar, duran zamanlar, sonsuz ilişkiler var etme uğraşı sürecek... Bunu yapmaya çalışan meczup yalvaçlar olacak...

İş bu alanla bağıını koparmamakta. Ekimi, kasımı, eylülü küçük çiçekler gibi yakalara takabilmekte...

İşte *Akatalpa*'nın bu son sayısı da yakalara takılacak, yani kalplerde taşınacak küçük taçyaprak kümeleriyle kaplı...

Hayatı duyun ve duyurun...

Buyrun...

Yusuf Alper, Arzu Çur, Ramis Dara, Özlem Tezcan Dertsiz, Hasan Efe, Gültekin Emre, Kemal Gündüzalp, Hilmi Haşal, Halim Hayal, Ayşegül İzmirli, Celal Soyacan, Serdar Ünver, İhsan Üren.

Özlem TEZCAN DERTSİZ

29

ah dedim, çünkü geçti aşkın alfabesinde
beyazlarımı giyip bir ömrü eskitmeye

cin kaçmamışken daha sihirli lambalardan
çocuktum suluboya bir masalın başkentinde

dokuz düş kurdum sonra, birinde kuyu
elbet ona düştüm, tanıştım endişeyle

flüt çalan şehirde buldum yolumu
güz öptü yüzümü, kuşandım yağmurluğumu

ğ vitamini çaldım şiirin kilerinden
hüznümü süzdüm suskun, oyasız bir tülbentten

ışığa çıkardım ayıplarımı, serip kuruttum
İstanbul'a sevdalandım, unutuldum, unuttum

jilet gibi kesen zamanı düştüğüm aşk mı?
kalbimi açtım sana ötesi var mı?

–lale devri kısaymış büyümenin–

maskeleri gördükçe şehirlerin yüzünde
neydim bu baloda ben, çıplak kral mı?

on dokuzum arsızdı ayna tuttu içime
özüm yüzüme değdi, dil isyanda kemiğine

perdeyi çabuk çektin, kapıları kapattın
rolümü sevemedim, uymadım repliğine

sana benzemedim diye bütün bunlar
şarkını başka renk söyledim diye

trenlerini kaybetmiş istasyonum şimdi
uzaklaştım ufkumdan, şaşırdım saatimi

üzgünüm, filmi başa saramam
ve diye takamam seni koluma

yirmi dokuz yaşımdı, ben onu yazacaktım
zehir zikkim sözlerin düşmeseydi mektuptan

ŞEHİRLER VE ŞAİRLER

Halim HAYAL

Bazı şehirler şairleriyle yaşar.

"Bazı şairler de şehirleriyle", diye düzeltmek geldiyse içinizden, düzeltilebilirsiniz. Ya da doğrudan öyle okuyabilirsiniz. Hangi tümceyi tırnak dışında bırakıp kendinin sayacağına okur karar versin diyorum. Çünkü ikileme düştüm ve hangi seçeneğin gerçekliğe daha yakın durduğuna karar kılamadım. Tümüyle özdeşleştirmekten de aklıma men ettim, çünkü şehirle şairler birbirini bağlarsa, durağan olan "şehir" kavramıyla, devingen olan "şair" kavramı birbirine kilitlenmiş sayılır, ki bu mantığa aykırıdır. Kabul, tarihte bazı şehirler istisnadır; şairini çağırılmış, çekmiş sanki... Bursa'nın Ahmet Hamdi Tanpınar'ı çekmiş olduğu gibi. Şehrin adı söylendiğinde, hemen şairin adı akla gelir o nedenle. Bu son derece doğaldır. Bazı şairlerin adının geçtiği zamanlardaysa, çağırıldığı şehir canlanır insanın belleğinde. Konya deyince, Mevlana'nın anlaşılması gibi. Bu da tartışmasız doğaldır. Lakin konuyu irdelemek, metne 'tahvil' etmek gerekiyor, hazır söze girmişken.

Şairleri, yaşadığı, 'kayıtlı' olduğu şehirlere göre değerlendirmek, ne denli isabetli, diye soracaklar çıkabilir. Adımı, şehrinin büyük meydanına verdirecek denli 'şehirle özdeşleşmiş' şaire ne mutlu... Sağlığında, hayatının meyvesi ürünlerle bir şehri onurlandırıcı, yüceltici yapıtlar sunabildiyse. Öyle birisi son uykusunda da mutlu şairdir herhalde... Çünkü, sadece sevmiştir yaşamını sürdürdüğü, benimsediği şehri. Karşılığında aldığıysa, şehrin ruhsal ve fiziksel varlığından damıttığı şiir uçlarıdır. Öyle kasvet verici bir zıtlık ki bu, şehir mutsuzluğunun hasadından alınan ürün, insanın dudaklarını uçuklatabilir... Kesinlikle adil değil kanımca, tam bir eşitsizlik var ortada. Şair zamandan tümceler/dizeler yaratıp mekânlardan enerji toplarken, geri planda hep hüznün, hicran vardır. Gerçekte sunulmuş her iyilik gibi "iyilik"tir şair ve şiir için. İyilik, gerçekten iyilikse, şehre aittir, eninde sonunda şehre kalacaktır çünkü. Evet, biraz karmaşıktır durum; şehirle şair arasındaki ilişki, hiç bitmeyecek bir satranç oyunudur. Birbirini besleyen, birbirini kıskırtan hamleler hep şiire varır. Şiir kazanır.

Şaire, yerel sanatçı, yerel kimlikli diye bakılması haksızlıktır. Çünkü bir tek yapıtı, bir tek şiiriyle bile 'oralı', 'şehirli' kılabilir kendini şair. Ömrü boyu hiç orada bulunmamış gibi de yazabilir. Akla ilk gelen örnekse yine Ahmet Hamdi Tanpınar. Bir şehirle kişinin, zaman kavramını içselleştirdiğinin en güzel örneği; Bursa. Su, şehir ve sevgili imgeleriyle ölümsüzleştirilen 'durmuş' zaman dilimi... Neden 'Üsküdar'da Zaman' değil de "Bursa'da Zaman" sorusunun canalcı yanıtı aranmasın hiç? Bulunamaz. Keza, Nazım Hikmet'in "kale"si olarak adıyla özdeşleşmiş şehir; dokuma tezgâhları ve ipekböceği üretimiyle 'Bursa Hapishanesi' ve *Kuvayı Milliye Destanı* anılsıdır gerçekten. Hayatının önemli bölümü Bursa'yla buluşmuş şair, konumunu ve zamanını, dolayısıyla şehri yerleştirmiştir şiirinin omurgasına.

Şehirler ve şairleri konusunda söylenecek çok şey var. Anadolu şehirlerinin çoğu bir şair adı armağan etmiştir Türkçe şiir hazinemize. Dahası, konuk ettiği kimi şairleri, bir güzeline aşık edip bağlamıştır kendine. Bazen de mahkemesiyle, mahpushanesiyle, darağacıyla bağlamış... Ölüm sofrasında ağırlamıştır. Pir Sultan Abdal'ın Sivas'la, Köroğlu'nun Bolu ile yan yana getirilmesi boşuna değil. Artık, Metin Altok 'da, Behçet Aysan da en son Sivas'lı şairler olarak tarihe yazıldı... Oysa, Metin Altok Bingöl ile, Behçet Aysan da Ankara ile daha güzel ve uzun soluklu anılar bırakırlardı dünyaya.

Yaşlı ve büyük şehirlerin (artık, kent, metropol) neredeyse her semtine bir şair adı düşecek. İstanbul bunların başında gelir. Behçet Necatigil İstanbul'u, Melih Cevdet Anday İstanbul'u, Orhan Veli'nin İstanbul'u, Oktay Rifat'ın, Edip Cansever'in, Turgut Uyar'ın, Cemal Süreya'nın ve başka pek çok şairin İstanbul'u olarak akla gelmesi fena mı? Ve diğerleri; Necati Cumalı İzmir; Ahmet Muhip Dıranas, Ankara ve Ağrı; Ahmet Arif Ankara ve Diyarbakır...

Akla gelebilecek onlarca var daha, biliyoruz. Eskişehir deyince, günümüzün şairlerinden, Enis Batur'u ve Haydar Ergülen'i; İzmir

deyince, Sina Akyol'u, Veysel Çolak'ı, Bursa deyince İhsan Üren'i, Nuri Demirci'yi ve Serdar Ünver'i, Metin Güven'i, Hilmi Haşal'ı akla getirmek hiç de zor değil. Çanakkale'nin Ece Ayhan'ı, Foça'nın Can Yücel'i... Sinop'un İlyas Tunç'u, Mersin'in Celal Soycan'ı... Edirne'nin, Kars'ın, Trabzon'un vb. şehirlerin yanına da şair adları yazılabilir. Hatta Dinar'ın yanına, bandondan önce şair Nedret Gürcan'ı yazmalı... Yazamadıklarım başışlasın. Şehrin şair adıyla daha bir güzelleştiğini kim yadsıyabilir?

Avrupa, Asya, Amerika, Ortadoğu şehirleri, kendi şairini, şiirini yaşatıyordu adıyla yan yana. Taa oralara kafa yormaya kalkışanın vay haline... Sonu gelmez. Zaman zaman, öylesine ziyaret ederler insanın belleğini. Öylesine... Şehirlerin özelliklerinden küçük küçük ayrıntılarla. Dize serpintileriyle.

Amerika veya Newyork deyince Adonis'i buluyorum ben gözlerimin önünde. Bir de, 11 Eylül 2001 miladından sonra, başka türlü algılandığına tanık oluyorum. Dünyanın terör endüstrisini ya da endüstri terörünü yönlendiren, 'yeni kent' terör mağduru şimdi. Endişeli artık. Gerçi, yakın tarihte de iyi karnesi yokmuş şairler nezdinde ya... Bugün hiç yok. Yalnız Adonis değil, post kapitalin *Newyork'a Mezar* olacağını/olduğunu vehmeden, kehanette bulunan. Öncesinde Camus, Mayakovski, Yesenin gibi pek çok yazar ve şair o devasa kenti insancıl saymamıştır. Yani pek öyle yaşanması bir metropol olarak görmemişler. Bizden Enis Batur da belleğim beni yanıltmıyorsa, yakın geçmişte, gidip gördükten sonra, ziyaret edilesi ama yaşanması değil, diye nitelemişti Newyork'u. Açıkçası dünyanın merkezi olduğu varsayılan Amerikan megapolü hakkında, iyi izlenimler, hümanist etkiler edinememiş şairler. Empyralist ruh, kent vahşetiyle insanı nasıl bir endüstriyel nesneye dönüştürülebileceğine örnek hazırlamış sanki. İnsanlık trajedisini mi demeli? Yoksa, zaman içinde insansızlaşmanın bedeli mi? Yeryüzünün, atmosferin, yaşanmazlığı mı? Kaosa sürüklenmenin şiirsizliğe tahvili mi? Kent, şehir, kasaba; modern yerleşme birimleri insansız var edilemeyeceğine göre, bu temel kaygıyı şiirden arındırmak olanaksızdır elbet.

Dünyada, şehirler ve şairler, salt adres veya insan-yer ilişkisi bağlamında irdelenemez. Şehir şair ilişkisi daha başka bir şey... Yaşama gairesinin, coşkudan, duyuş ve düşünüşten yoksun, sistemden uzakta olduğunu anlatmak mümkün değil. İnsana dair her iyi şeyin erozyona uğradığı, uğratıldığı günümüz koşullarında, şiirin payı ve değeri de sifra doğru eksiltildiği gibi... Bu büyük karamsarlığı da şehir veya şair hayatları içinden kavrayabiliriz ancak. İç burkucu, kasvet çoğaltıcı ilişkiler ağı, neredeyse 'ilişkisizlik' düzeyine indirgenmiştir şehri. Amansız bir yeraltı korkusu, yeraltı kokusu egemenliğini perçinlemektedir gitgide. (İstanbul'un yer altı şiirini fanzinler naklediyor yerüstüne. Altay Öktem kılavuzluk ediyor şiirin yolculuğuna. Ne iyi ediyor...) Temel yaşama hakkını ulufe gibi dağıtan pazar diktatörleri, ne korunması gereken doğayı bilir, ne doğa ve yaşam yararına, kültürleşmesi elzem görülen insanı bilir; ne şairi ne de şiiri... Anlaşılmıştır ki en gelişkin toplu yaşama birimi olan metropol, bir yeraltı imparatorluğunca yönetilmektedir. Şaire ve şiire kulak verecek birey, paranın kasırgasına kapılıp, yitip gitmiştir çünkü.

Yeraltı kentleşmeyle koşturulan illegal örgütlenme biçimidir. Metro istasyonları, arka ve ara sokaklar gelişmişliğin orta yerindeki mikrop yuvalarıdır. Fazlasıyla şiddet üretmekte, kentsoylu huzursuzluğunu sürekli kılmaktadırlar. Kentin çibanbaşı noktalarından sadece bir tanesidir, 'metro' ile ilişkilendirilen güzergâhlar. Daha açıkta, bulvarlarda, neonlu, lazerli vitrinlerin önünde, yanında yaşananlar, yaşatılanlar az buz bezdirici haksızlık değil... Ve tümü şiire dahildir. Yıkım yeraltından önce oradan sızıp yürür bireyin ruhuna. 'Ben' noktası, kişiliğinin, kimliğinin erginlik/olgunluk merkezi deformasyona (yapıbozuma) uğramış. Metropolde yaşamının insanı ne denli vahşleştirildiğine dair örnekler çoktur. Şehrin ve hayatın soluklanma alanı daraldıkça, şehir kendinden uzaklaşır, umulmadık dehlizlere sığınma yöntemleri geliştirir, şairse kaosun ve intiharın, hiçliğin, anlamsızlığın anatomisine kaptırır usunu, ruhunu. Çıkışı özündeki girdaptan uzaklaşmakta bulacağına inanmış şehirliliyi temsilen, kendi kuyusuna gizlenir. Gömülür. Bu vakamın sonucu olan ürüne de "bunalım şiiri" deniyor günümüzde.

Şairler şehirleriyle tamamlar kendini. Ömrünü. Şehrin halleri, ilişkiler (ne kadar kaldıysa) biçimlendirir güncel yaşamı ve yazıyı. Zira yaşadığının etkisinde olmayan insan yoktur. Doğal bir 'birbirini tamamlama mı' yoksa tümüyle rastlantılara bağlı gücün içinde mi sözünü sınırlar şair? Sınırı her zaman aşk ve şiir olmuş duyarlı birey

adına verilecektir yanıt. Kentli, şehirli, kasabalı; mağdur insanı şiir anlar ilk önce ve sonra. O nedenle şairler şehirlerin aynası olagelmıştır. Oluyor. Aynanın sırrı ise şiirdir.

Gültekin EMRE

N'ABER

Zıpkımı gördüm gök gürlledi, sık sular şıkıdım şıkıdım ovdu yüreğimi
Mimledi hayat beni, olta bayram ediyor, deniz ölü çöl ve gül durgun
Şaşkın günler yol soruyor batık işaretlere, yelin yelesi yol keser yol
Ah bu mutluluk nerelere gizlendi, nerelerde izlendi, di; soru yağmuru
Hangi kanat hangi yüreğe sığmır, ilerleyelim beyler bayanlar zamanıdır

Gün yüzü görmemiş suretler galerisi, bu ne kapısı kısmetin burda
[değilse
Maske bayramı her yer sapır sapır, ya sarı sabır, ya; öksüz günleri devir
Kapıdır açılacak açık açık dünü ardında bırakıp merdivenin koynunda
Balkondur çıkılacak vurgun yemiş incirlere, narlara tutkun küs kösnü
Ömürdür tüketilecek aşkı maşkı düşünmeden, gidilecek, giderek
[yitilecek

Bu bir ayaklanmadır ve ellerinle baş başasın sonsuz, kile, küle yanık
Adam zokayı yuttu bir adam uzakta zıp zıp ediyor, n'aber
Adam yağmura sığındı gök boşaldı, boşandı başına, n'aber
Adamın yüreğine müdahale edildi mübadele günlerinde, n'aber
Adam "Çiçeklerden Bir Kadın"a şiirler yazdı durmadan, n'aber, ah!

Celâl SOYCAN

SEN BUSUN

duydum Upanişad* hükmünü
unutarak öğrendim *sen busun*
üşüyen tanrının kışında
titreyerek ısınan panteist

uzağı utandıran bakışlı
bilge menzil eşeği
eylen eşik taşında

unutarak seviş *sen busun*
sevişerek hatırla *sen busun*
senmişsin de o bilgeyi
yanılmışlar say seni

üzgün sokak sabrı
meydan cinneti
taşkın ırmak yırtığı

eklen kendi sonuna
doğduğun ilk eve dön
kusuruna kurşun dök *sen busun*

duydum Upanişad hükmünü
olmadığım yerde yastık
burada mı hiç içinden
dışarı çıkılan mekân ve sen
kimim diye yanıtla *sen busun*

buruşuk din
sıyrılmış renk
diliniş anlam

tez geçtiğin çarşıda
tezgâh kur dilsiz tellal
hükmüyle sebil olsun harflerin

sen busun

(*) Kutsal Hindu metinleri

Serdar ÜNVER

SİZ BENİ NİYE SEVMEDİNİZ?

Geldim, kendim
Diye... "Hiç!"
Dediniz, "ses
Ve ten, tek..."

Bildim evim
Diye... "Geç!"
Dediniz, "yer
Mi şimdi bir de!"

Döndüm, içim
Diye... "Seç!"
Dediniz, "bire
Bile bin iz!"

Siz beni niye sevmediniz?

İhsan ÜREN

SÖZCÜKLER III

-Ender Üren Özkan'a

Öyle, ah vah edilecek;
bir ahval değil, halim!

Ama;
çıtırdıldım bir ruh taşıyorum zahir.
Sanırım bu yüzden
içime, zamanı zonklatan,
ölü çocuk fotoğrafları düşünüyor, arada bir.
Nasıl bir geçmişte kalmış?
Adı Yaşar'mış, annemin ilk çocuğunun adı,
yaşamamış.
Yaşar'ın ardılıyım malum, ihsan edilmiş!

Çok gençken İhsan'ı, isyana vurdum;
yani adamlığın mihenk taşına,
Nâzım'ın dediği gibi "çok şükür"
alacaklı çıktım.

Hiçbir dostumu aldatmadım.
Temkinli yaklaşısam da inanyorum hâlâ,
gençliğimde tüm inandıklarım!
Oysa, değişti çok şey...
Değişmemiş görünse de...

Şimdi, kör topal sürükleyip götürdüğüm yaşam,
yaralı, artık bir yaşamdır, biliyorum.
Felekle gecikmeleri oynuyoruz;
oyalayım derken,
kendi kaleme gol atıyorum.

DAĞLARDA ÇİÇEKLERLE...

Ramis DARA

I. Çiğdem Avı

Ayşe Yandayan Bursa'nın tarihe, çevreye, kent kültürüne duyarlı çalışkan, sevimli, renkli kişiliklerinin başında gelir. Onu daha çok Yerel Gündem 21 bünyesindeki çalışmalarıyla tanırız. Doğaya düşkünlüğümü bildiği için nice çığdemlerin açtığı dönemde beni Uludağ eteklerine geziye götüreceğini söyler dururdu. Sonunda, mart başında Ayşe-Hilmi Yandayan çiftiyle Mollaarp'tan Uludağ eteklerine uzanan bir çığdem arama gezisi yaptık.

Meşelerin, çamların, fındıkların, kestanelerin, kızılıçlıkların, kızılgaçların, menengiçlerin, erguvanların, leylakların ve henüz yapraklanmadıkları için ne olduğunu bilemediğimiz ağaçların diplerinde kibrit alevi gibi parlayan ya da kandiller gibi yanan sarı çığdemler gördük.

Sadece çığdem değil; kentte çiçekçilerde satılan mor sümbüllerin, çuha çiçeklerinin, parkları süsleyen hercai menekşelerin yabanilerini, bir anlamda atalarını gördük buralarda.

Yıldızalanı'nda yıldızçiçeklerini; Emir Sultan'ın Bursa'ya ilk geldiğinde mekân olarak seçtiği mağaraların önündeki kayalıklarda, hem de muhtemelen endemik olarak bolca bulunan taşçiçeklerini gördük.

Ormanın içinde, albenisi hiç de eksik olmayan mor-mavi-beyaz karışımı bir çiçek türü daha vardı ki, Ayşe Hanım onlara "göçlegelen" adını takmıştı ve bunları sevmiyordu; çünkü çocukluğunun çiçekleri değillerdi onlar, bunlara ilişkin anısı yoktu; göçlerle evler dağlara tırmanınca ortaya çıkmışlardı...

Ayşe Hanımla Hilmi Beyin çocuklukları bu yamaçlarda geçmişti; evleri az aşağıdaymış zaten; Hilmi Bey keçi otlatmaya, Ayşe Hanım da annesi ve anneannesine piknik yapmaya buralara çıkarılmış.

Keçileri otlatan delikanlı Hilmi, kurban için alınan siyah koyunu otlatan genç kız adayı Ayşe'ye, kara koyunun etinin de kara olacağını söyleyip onu kızdırmış bir defasında...

Ama sonrasında işte aşk evliliği ortaya çıkmış... İlk çocukları, oğulları Tanfer doğduğunda, Selvilibağ denilen yamaca; bugün kurumuş gövdesi bile göklere adeta asılı duran anıt servinin yanına, iki servi dikmiş Yandayanlar. 1968 dikimli bu iki servi 1964 dikimli çam ormanının içinde ayrıcalıklı olmanın keyfini çıkarıyor şimdilerde...

Bu gezi sırasında ilk kez gördüğüm ve heyecan duyduğum şeyler de vardı. Bunlardan biri de ekşi meyvesini yediğim, kaynatıp suyunu içtiğim, klasik ritmik türküsünü dinlediğim kızılık ağacının sarı çiçekler açmış olmasıydı. İtiraf etmeliyim ki yabani sümbüllerle, yabani menekşeleri de ilk kez bu gezide gördüm. Emir Sultan'ın konakladığı söylenen mağaraları da.

Bu güzel gezimizde yemeklik otlarla, içmelik kekik topladık ve ip gibi incecik akan kır çeşmesinden şişelerimize buz gibi kaynak suyu doldurduk.

Herhalde dağ havası evlerimizde bir süre daha yaşasın diye...

II. Şakayık Avı

Bursa doğası sevdalıları Ecz. Yalçın Oğuz ile Süs Bitkileri uzmanı Dr. Necati Zencirkıran'ın Uludağ Florasını tanıma gezilerinden birine sonunda ben de katıldım ve sıradışı, güzel bir gün yaşadım.

Şehir, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını kutlarken, biz İzmir yolundan sola sapıp Başköy'ü geçerek Akçalar'a ulaştık. Yalçın beyin buradaki ahbablarından Veysel beyi alarak göl kıyısında piknik alanı olarak düzenlenmiş bir yere vardık. Burası Uluabat gölünün Bursa'dan yandaki başlangıç noktasıydı ve karşımızda uçsuz bucaksız bir "gölsoğanı" tarlası duruyordu.

"Yaz hüzbesi", "akça bardak" adı da verilen ve bilimsel adı "*Leucojum aestivum*" olan bu çiçek, kardelene çok benziyordu, ondan ayrılan en belirgin yanı, bir sapta birden fazla çiçeğin bulunmasıydı. Dostlarına göre burası piknik alanı değil, koruma altına alınması gereken bir yerd. Küçük bir botanik parkı.

Fadıllı'ya doğru yola devam ettik, oradan Ayva köyü yamaçlarına tırmandık. Çevrede sağlıklı soluma öyle çok erguvan gördük ki, Yerel Gündem 21 çevresinde "*Erguvan Zamanı*" kitabını yayımlamış grubun elemanları olarak sevincimize diyecek yoktu; Yalçın Oğuz'un kullandığı arabada hop oturup hop kalkıyorduk. Şehirdeki erguvanlar çoktan çiçeklerini döküp yapraklanmışken, buradakiler erguvan çiçekleriyle yalım yalım yanıyor, bir dünya yeşilliğin arasından, bize adeta, "Hey biz buradayız!" diye seslerini duyurmaya çalışıyordu...

Sonunda Nilüfer ilçe sınırlarını geride bırakıp Mustafakemalpaşa ilçesinin topraklarına ulaştık ve Ayva'ya uğramadan Kazanpınar köyünün topraklarına daldık. Bu küçük köyün artık kullanılmayan ilkokul binasıyla çeşmesinin karşısındaki tepeye yürüdük ve burada ağaçlar altında çok ilginç çiçeklerle yüz yüze geldik. "Ayıgülü", "eşekgülü", "bocur" gibi adları da olan ve yörede "Yörük çiçeği" denen "şakayık" (*Paeonia peregrina*); "karaca ot", "ak çöpleme" de denen "doğu noelgülü" (*Helleborus orientalis*), "güzel kırtalesi" (*Anemone blanda*), "çuhaçiçeği" (*Primula vulgaris*) ve başkaları...

Kazanpınar'da "şakayık" a "Yörük çiçeği" denilişinin hikâyesi mi?.. Yörede kadın erkek herkes yakalarına, kasketlerine, kulaklarının arkasına, açtıklarında mutlaka bu çiçeklerden takarmış. Bunu yapmayan bir Yörük neredeyse olmamış... Böyle bir çiçeğin adı da, "Yörük çiçeği" olmaz da ne olur dersiniz?..

Henüz tomurcuk olan ama görkemli, kırmızı bir çiçek açma vaadinde bulunan bu efsanevi çiçeğin kültürel ortamda da yetişip yetişmeyeceğini öğrenmek ve Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesinde üretimini denemek için Murat hoca birkaç kök Yörük çiçeği alıyor. Tutkulu bir doğasever olan ve Bursa'nın *Ufak Tefek Taşları*'ndaki "Bursa'da pavlonya yok" ifademin yanlışlığını, Bursa'da az sayıda bulunan "pavlonya"ları bana anlatarak düzelten Yalçın beyse daha çok "kırtalesi"yle ilgileniyor. Bu arada bir kök "Yörük çiçeği" de benim payıma düşüyor. Dönüşte onu beton avludaki saksıya dikiyorum ve gelecek günlerde tomurcuğun açıp açmayacağını beklemeye başlıyorum...

III. Nilüferlere Bakmak

Edip Cansever, şu dünya yüzeyinde beni en çok etkileyen şair olmuştur. O kadar ki onun sıradan bir "Kurbağalara bakmaktan geliyorum" dizesi bile bana hikmetler dolu bir söz gibi gelmiştir çok zaman.

2002'nin uzayan kışının, bahar olması gerekirken pek olamayan Nisanında Seher'le sık sık Botanik Parkına gittik. O daha çok bisiklete binmeyi seviyordu, ben de buradaki iki küçük gölcükte bulunan nilüferlere bakıyordum. Bir hafta sonu, nilüferlerin henüz tomurcuk olduğu bir dönemde sularda öyle çok kurbağa vardı ki aşk şarkısı söyleyen, doğrusu şaşırıp kalmıştık, çocuklar gibi sevinmiştik.

"Nilüferlere bakmak"la "kurbağalara bakmak" arasında daha somut, ama aynı zamanda soyut, güzel bir ilişkiler ağı varmış gibi gelmeye başladı sonra sonra bana.

Yalçın Oğuz, Uluabat gölünde nilüferlerin açışını görmeye gitmeyi önerdiğinde, adeta önerinin üzerine atladım.

Gidelimdi!

Hemen gidelim!..

Murat Zencirkıran'ın İzmir'den konukları varmış, gelemedi; ama Bursa kent tarihçisi dostumuz Raif Kaplanoğlu katıldı aramıza bu kez. Üçümüz İzmir yolu ve Başköy üzerinden Akçalar'a düştük. Ama Veysel Alp nilüferlerin henüz açmadıklarını söyleyince burada biraz burkulur gibi olduk.

Ne yapalımdı, nereye gidelim?.. Ben içten içe, açmasalar da nilüferlerden, göl kıyısından yanaydım; ama çok da kararlı olmadığım için bunu açmadım.

Yalçın beyin önerisiyle yine *Paeonia peregrina*'lara doğru yönelidik. Günlerden 5 Mayıs 2002, Pazar! Ertesi gün Hidrellez! Pazar olduğu için Hidrellez eğlenceleri o günden yapıyor yer yer. Akçalar'ın piknik alanına; doğal *Leucojum aestivum* bahçelerinin bulunduğu yere uğruyoruz. Güzelim çiçeklerin mevsimi geçmiş, genellikle tohumdalar ve tahribat sürüyor! Raif, Göl'ün bu en doğusundan fotoğraflar çekiyor.

Yola devam, Fadıllı!

Ayva'ya bu kez de teğet geçiyoruz. Geçiyoruz ama, içimde keşke bu köyü de görseydik duygusu. Biliyorum, bu satırları okuduğunda sevgili Yalçın Oğuz, bana sitem edecek, isteğimi niye dile getirmediğimi soracak; ama işte ona şimdi burada söylüyorum. Ayrıca

burası madem Ali Ceylan hocanın köyümü; bir daha buralardan geçerse Ayva'yı görmemek olmaz!

Kazanpınar'daki sevgili çiçeklerimiz, yine açmamışlardı, hâlâ açmamışlardı!..

(Oysa Akçalar'da bir evin duvarı dibindekiler, iri iri açmışlardı. Kara çarşafın içindeki güler yüzlü yaşlıca kadın onları bize gururla göstermişti. Akçalar ovada, göl kıyısında bir belde; ne işi var bu dağlı çiçeğin burada? Çarşafı kadın, çiçeği dağdan getirdiklerini söylüyor. Köklenip bir yere taşındığında ilk yıl açmamış ama, sonraki yıllarda da hiç boş geçmezmiş...)

Açmamışlardı ama, tomurcukları irileşmiş, ortalarında da adeta bir tebeşüm hattı belirmişti.

Ben bu arada, dağ köyü doğumluluğumun meyvesini devşiriyor, kuzu kulaklarının ortalarından fıskırışmış taze "cirit"leri koparıyordum hatır hutur. Çoğunu kendim yiyor; üç arkadaşına da bu lezzet hazinesini ucundan şöyle bir tattırıyordum..

Olamaz: İşte "top laylom"!.. Yani "sağlep"! Yani "orkide"! *Orchis ustulata*: Benekli orkide! Ve bir adet, sadece bir adet! Yalçın Oğuz büyüyor bu somut güzellikten. Ben de çocukluğumu, o kayıp ülkenin uzak kırlarını bulmuş gibi oluyorum, bu nadir ve nadide çiçekle; nasıl heyecanlanmam!

Tek olmamalı, yörede eşi, benzerleri olmalı; ama başka bulamıyoruz yazık ki!

Az ötemizde koyun sürüsü var ve bekçi köpekleri... Her ne kadar, Veysel Alp, özel görüntü efektleriyle köpekleri korkutsa da, sürüyü ve çobanı rahatsız etmemek için ayrılmak zorundayız... Yörede belki keçi sürüsü de vardır: Tıraşlanmış gibi çimenler...

Helleborus orientalis'ler, solmuş çuhalar ve *Anemone blanda*'lar, derken Yalçın bey bir çiçeğe dikkat çekiyor. Kitabı açıp bakıyoruz: Kaplanotu (*Doronicum orientale*)! "Bu Raif Kaplanoğlu'nun özel çiçeği" diyorum arkadaşına takılarak... Raif kendisine sunduğum iki çiçeği yakasına takıyor.

Doğanalan'a doğru giderken, arabadan iki adet orkide daha görüyorum yol kıyısında. İnip bakıyoruz... Yalçın ağabeyi, bunlardan birini kökleyip sitesinin bahçesine dikmesi için yöreklendiriyorum. O, çiçeğe yazık etmek istemiyor; bense bunlardan kırlarda başka bulunduğunu, kentte de bulunması için çaba harcamanın kültürel bir etkinlik olduğunu söylüyorum. Yan yana iki çiçekten birini, ikincisine zarar vermeden özenle köklüyoruz. Bu arada Raif'le, az ilerde üçüncü bir orkide daha buluyoruz.

Ne o?.. Bu da kim?.. Ormandan bir kolu kesik bir adam çıkıp bize doğru koşuyor! Neyse ki Veysel Beyin tanışmış. Biraz meczuba benziyor. Konuşmasını pek anlamıyorum... Veysel beyden sigara istiyor. Veysel bey ona sigara veriyor ama, kendisine süpürgelik ot getirmedeği için de sitemde bulunuyor.

Doğanalan'ı geçip Körekim'e varıyoruz. Kazanpınar ve Doğanalan'dan sonra dağda nihayet köy adını hak eden bir köye ulaşıyoruz... Büyükçe!..

Salata için sirke ve pişireceğimiz gövecin kapağını sıvamak için un unutulmuştu; bunları sormak için açtığımız bayan köy bakkalından Veysel Alp'le içmek üzere biralar alıyoruz. Raif hayatında ağzına içki koymamış, daha doğrusu acı geldiği için geri püskürtmüş denediği bir seferinde; Yalçın Oğuz da çoktan tövbeli... Hayatın ve kırların ihalesi Veysel beyle benim omuzlarımda olacak bu durumda...

Raif, Bursa kitaplarını zenginleştirmek için her uğradığımız yerle ilgili yeni bilgiler devşirme peşinde. Burada da 78'lik Şerif Ali Turan'ı konuşturuyor. Bakkalın karşısında taban araziden bel kalinlığında su çıkıyormuş ve yanında alabalık tesisleri varmış. Ama köyün insanları biraz tembelmiş. Daha doğrusu buralara yatırım yapacaklarına, Akçalar'a gelip ovayı bozuyorlarmış. Veysel beyin yalancısıyım ben

Yola devam!

Uğurlupınar'ı geçiyor, Söğütalan'a ulaşıyoruz. Burası Mustafakemalpaşa'nın bucak merkezi; ama fazla büyük bir yerleşim yeri değil. Ormanlar içinde harika bir yer... Veysel Alp biraz kızgın buralılara. "İnsanı ters kak bu toprağa, biter" diyor; öylesine verimliymiş... Yolun az aşağısındaki taban araziden bel kalinlığında su çıkıyormuş ve yanında alabalık tesisleri varmış. Ama köyün insanları biraz tembelmiş. Daha doğrusu buralara yatırım yapacaklarına, Akçalar'a gelip ovayı bozuyorlarmış. Veysel beyin yalancısıyım ben

tabii; sevgili öğrencim Erdal Meltem buralı; durumu ona anlatıyorum daha sonra, gülümseyerek onaylıyor.

Hey Söğütalanlılar, köyünüz adı kadar, hatta ondan da güzel; değerini bilin, olur mu?..

Bu arada Erdal'dan, adının peşine düştüğüm çiçeğe Söğütalan'da da "kâme" dendiğini öğreniyorum!

Ve Taşpınar'dayız. Bir Çepni köyü. Alevi. Köyde "Halk evliyalardan Anadolu erenlerinden Şükrü Dede"nin yaturı var. Böyle yazıyor yaturın üzerinde büyük harflerle. Üstünde işlemeli çevreler. Başucunda, cuma akşamları, mum yakarak; evlenme, varlıklı olma, iyileşme gibi konularda istekte bulunmaya yarayan küçük bir seki var...

Hepsi birbirine benzeyen esmer köylüler dedelerinin çadırda doğduğunu ve köyün bu çadır hayatının sonunda burada kurulduğunu söylüyorlar. Verdikleri tarih, hesaplamalarımıza göre 1890'lara tekabül ediyor. Bu da Raif'in, Ahmet Vefik Paşa'nın göçerleri zorla yerleşik hayata geçirdiği bilgisine uygun düşüyor.

Köyden üniversitede okuyan olup olmadığını soruyorum, "Çok" diyorlar ve bu sırada Türkçe öğretmenliği yapan bir delikanlı, Mustafa Dalkıran'la tanışıyoruz.

Köylüler, neyle geçindiklerini sorduğumda özellikle amelecilik yaptıklarını vurguluyorlar. Bir de hayvancılık.

Körekim'den aldığım şakayıkları Taşpınarlılara soruyorum bir de. "Yaban lalesi" diyorlar. Bir dakika, bir dakika... Bu kaçınıcı ad? Sayalım!.. *Paeonia peregrina*, şakayık, ayıgülü, bocur, Yörük çiçeği, dağ zambağı, karadülbent, kâme, yaban lalesi...

Harika göl manzarası eşliğinde yola devam! Tarihi hazineleri dolayısıyla adını daha önce duyduğum Dorak köyünün yanından geçiyor, Onaç köyünün kendisini görmeden topraklarında konaklıyoruz. Veysel Alp bizi özellikle buraya getirmişti...

Ancak toprak yol sorunlu biraz... Piknik malzemelerimizi 7-8 yüz metre kadar elimizde taşıyoruz...

İrice bir ağacın gölgesinde konaklıyoruz. Raif kendini yerlere atıyor. Hayır yorgunluktan değil, Hıdrellez kutlaması içinmiş, yeşillik ruhuna işlesin diyeymiş... Bu tuhaf ritüel sanki etkisini gösteriyor; Yalçın beyin özenle hazırladığı gövçe benim yaktığım ateşte fokurdarken Raif derin derin, hayır horlamadan uyuyor...

Piknik başlangıcında eşek ve inekleriyle yanımıza gelen yaşlı bir Onaçlı köylü, az aşağıda bir çeşme olduğunu söylemişti. Yemekten sonra çevreye bakınıyor, bulamıyoruz. Çocukluğu bir Ege dağ köyünde, fundalıklarda geçmiş bana yakışır mıydı bu? İsrarla ariyor ve buluyoruz çeşmeyi. Ama onu bulmak değil önemli olan, zaten yeterince suyumuz vardı. Önemli olan, burada başka tür bir orkide bahçesine rastlamamdı! Bahçe diyorum; Uluabat gölüne bakan bir yamaçta 50-60 kadar orkide bulmuştum!

Çocukluğumda köyümüzde güzel kokusuna bayıldığım orkideleri (*Orchis anatolica*) çağrıştırıyorlardı; ama bunlar da sabahleyin bulduklarımız gibi kokmuyordu.

Arkadaşlarıma müjdemî ulaştırıyorum. Gitmek için toparlandıkları halde, en yaşlımız Veysel bey dahil, hepimiz orkideleri yerinde gözlemlemeye gidiyoruz...

Günü uzatma çabası boşuna! İşte dönüş!

Göl kıyısındaki Akçapınar'dan Fadıl'ya geliyoruz. Yolun iki yanında erguvanlar, erguvanlar: Kimileri çiçeklerini dökmüş yapraklanmışlar, kimileriye hâlâ yalım yalım!

Fadıl'da köylülerin ismarladıkları çay doğrusu pek hora geçiyor. Arka arkaya içtiğim iki bardak sıcak ve taze çay, yorgunluğumu alıyor. Gözüm durup durup köy meydanındaki pavlonyaya takılıyor... Çin'den ülkemize seyahata çıkmış bu yalnız ağaçta yeryüzündeki konukluğumuzu ve onunla hısımlığımızı görüyor gibiyim...

İşte yeniden Akçalar. Girişte Raif'e bir dut bahçesini gösteriyoruz. Bir zamanlar Bursa ve yöresinde ipek böceği yetiştiriciliğine son bir kanıt. Son bir bahçe. Mirasçılar arasında anlaşmazlık olduğu için gelebilmiş bu günlere...

Olympos'un, Keşiş'in, Uludağ'ın eteklerindeki bir flora gezimiz daha sona ermişti; ama aradan bir hafta kadar bir zaman geçtiğinde, bir vesileyle *Bursa Defteri*'nin eski sayılarını karıştırırken, bizim şu ünlü çiçeğin siyah-beyaz bir fotoğrafıyla karşılaşıyorum (Sayı 6, Haziran 2002). Meğer İznik köylerinden Derbent'te 1996'dan bu yana bu çiçekle ilgili bir festival düzenlenmiyor muymuş!.. Derginin yayımlandığı yıl olan 2000'deki, 14 Mayıs'ta yapılmış.) Ama burada da farklı bir adı vardı zavalıcağın: "Kançiçeği"!

Sevgili *Paeonia peregrina*, şakayık, ayıgülü, bocur, Yörük çiçeği, dağ zambağı, karadülbent, kâme, yaban lalesi, kanççeği seni bin bir adınla baş başa bırakıyorum...

Yusuf ALPER

TESADÜF

Cansever'i anımsatan şiiri
O günlerde yazdım

Karatrenlerle kara yollara çıktım
Kardan adamlarla istasyonda ağladım

Bir anıdan başka nedir ki?
Bir ağıtın başlangıcı değil mi?

Yıllar yıllar sonra ne acı tesadüf
Ne acı ölüm

Kemal GÜNDÜZALP

AKŞAMÜSTÜ DÜŞLERİ

Taşralı bir memurun korkularını yaşıyorum her akşam
büyük kent kaçkını iki sevgili, yan yana oturmuş taşlara.

Ne çok kedi var sokak aralarında sahipsiz, yaralanmış
karanlığın ortasında yalnız bir yıldız, o ben miyim yoksa?

Peronlar ve köprüaltları neden hep sidik kokar, anladım
bir derginin orta sayfalarına akıtıyorum gözyaşlarımı.

Bir yanımda yargıç oturmuş, birinde avukat. Savcı kim?
çok önceden belirlenmiş benim büyük sanık olduğum.

Balkonu suluyor her akşam o kadın, bahçe kurumuş
burnumda mangalda közlenmiş kırmızı et kokuları.

Ardından ağlamaklı çocuk sesleri, gecedir artık
şuh bir kahkahadır sokaklara yayılan sarışınca
kendinden geçmiş, yalancı ve gülücük artıkları.

Akşamüstü gizli bir düşün içinde yakalanıyorum.

Arzu ÇUR

KEYİFLİ ŞİİR

Adı keyifli şiir olacaksa
İçine bir kitap koy, tahtadan bir de masa
Huzur da olsun, olmazsa olmaz
Mutlaka demlenen bir çaydanlık sesi koymalısın ortasına

Birkaç dost sesi uzaktan gelsin
Fazla yakınlaşmaları gerekmez
Orada olduklarını bilelim yeter
Telefonu çaldırduğumuzda açacaklarına
Ağladığımızda sarıllacaklarına güvenelim

Adı keyifli şiir olacaksa, olmazsa olmaz
Koy içine biraz bahar, biraz kış

İkisini de pencere kıyısından görmüş
Ev halinden anlayan bir de tahta masa

Hilmi HAŞAL

TURUNCU TEDİRGİNLİK

Günbatımına sitem bu; sessiz, soğuk hüznün
elimdeki kadehin prizmasında gördüğüm
ışık şahlansı, ilk yudumda yanlış anladı
hayret; alkış sandı rakının dizginci beyazını...
tükenene alkış mı olurdu, yas verene

ezilmiş portakal gibiyken ufku ince yastığı
yaşıyor olmanın sevinci mi okunurdu
yitimin üzüncü mü orda; is derzi, yazılı an
düşüm düşüm desen; aşır düşe/giderken
ömür, apartman damlarının somurtkan demi
ağır basarken demin olana, caydım sözden
sitemini geri aldım üçüncü yudumda
unuttum günün silinmiş kınalı mendilini...

"Aşkın beni yağmalıyor" diyordu linç
şarkısında Funda Arar, düşler zamanı en çok
işte, düşünülecek taşkın soru dünyaya ilişkin
dedim, uyandım son anda, uyarıldım sanki
günbatımı yağma hevesini boğuyordu göğün
ufuktan beriye dağlanan yürek odağı neyse ne
un/ufak gri, rastlantı ufuktan öteye, giderayak
kanda algılanan dirim salt, karıncalanıyordu

bir mendilin ucu gibi yandı kent, uyudu
zamanı duya/duyura, küle dayandı, bitti kent.

Nuri DEMİRCİ

DÖRDÜNCÜ DİL

öylece duruyorum orda; zerrelerin içinde
hiç durmadan akıyor dört yanımdan her 'şey'
zaman da geçiyor beni
bilmiyorum
dalgalanan günlerden yaşadığım hangisi

bir elin kımıldanışını bulunca ancak, kımıldıyor elim
bir bakışı bulana kadar körüm
girdapların daracık iliklerinde
iri düğmelere dönüşüyorum

tenimi hissettiriyor bana
ateş, rüzgâr ve su
üç dilde, soğurken
yanmayı öğreniyorum

anlamın yokuşunu tırmanıyor yorgun harfler
her zerre bir tepe ve çukur sonra
sözcükler:
kum ve karınca

dördüncü dille gidiyorum oraya

* Nuri Demirci'nin 32. sayımızda yayımlanan şiirinin son dizesi düşmüştür. Şairimizden ve okurlarımızdan özür diliyor, şiiri yeniden yayımlıyoruz.

BEHÇET NECATİGİL'İN ÇOCUKLAR'I

Hasan EFE

"ÇOCUKLAR

*Çarşılarda bir şey
Biz pek aramazdık çocuklar olmasaydı.*

*Kasaplarda manavlarda bazı yorgun kadınlar
Hep de tenha saatleri seçerler
Sonra yavaş bir sesle
Çocuk için hasta kaç gündür yemiyor
Biraz et biraz meyve isterler.*

*Sevdiği bir reçeli gün aşırı yalnız ona
Kaşıklarla beraber büyür bir üzüntü
Yağların şekerlerin çayların
Uykularda bile bitiyorsa
Annelere düşündürdüğü.*

*İnsanlara tezgâhlara kâğıtlara kolaydı
Biz bu kadar eğilmezdik çocuklar olmasaydı.
Behçet NECATİGİL, Arada"*

Behçet Necatigil "Çocuklar" şiiriyle bir toplumsal sorunu ortaya koymuştur. İlk okunduğunda basit, hemen hemen her çocuklu ailede yaşanan sıkıntılı bir geçim olgusu görülür bu şiirde.

Biraz üzerinde düşünürsek bu dizeler bizi geçmişe, milyonlarca öncesine de götürebilir.

Homo sapiens'e de varmak olası.

Avcı-toplayıcı toplumdaki sosyal, siyasal, ekonomik ve psikolojik ilişkilerdeki etkileşim evrimleşerek günümüze kadar gelmiştir. Bu gelişmenin temelindeki insan davranışlarında belki de bencillik yatar! Bu da ben'in varlığını türdeşlerinden farklı olarak sürdürülebilir. Canlı, gendeki gelişimi bir sonraki bireye aktarabilmesi için yaşamsal gereksinimlerini karşılamak zorundadır. O günün koşullarında, ekolojik ortamın da olumlu etkisiyle kendini var eder.

Çocuklar'da bu, açıkça görülür; *kasap, manav, kadın, et, meyve, reçel, yağ, şeker, çay* sözcükleriyle.

Kasap ve manavın alışveriş yeri olması, okur zihninde bir ekonomi kavramı oluşturuyor. Anne ya da baba, çocuk ve satıcılarla olan etkileşim, onların yaşamsal sıkıntıları; bu zor koşullar da sosyal ve siyasal durumu belirginleştiriyor.

Anne (baba), bir yandan kendini yaşamsal kılarken öte yandan da evrimsel süreç için geninin kalıtım yoluyla sonraki kuşaklara aktarmasını sağlayacaktır. Bunu da çocuğuyla sağlar. Bu gelişim içerisinde biyolojik etkiler toplumsal kuralları oluşturur. Bunu günümüz toplumunda en basit şekilde şöyle söyleyebiliriz. İnsanlar yemek için alış veriş yaparlar, yani yiyecek içecek satın alırlar. Bu gereksinimin karşılanması bakkal, kasap, manav gibi yerler devreye girer. Bu iş yerlerinin kendine göre kuralları vardır. Malların tartılmasında ölçü birimi, para, satın alma, borç, ödeme, iş etikleri, satıcının alıcıya karşı tutumu vs.

Eğer beslenme (biyoloji) sorunumuz olmasaydı tecim yerleri ve tecimenler de olmazdı.

Bu ilişkiler ilkel toplumda da böyledir. Orada canlının karnını doyurabilmesi için avlanması, meyveleri toplaması gerekir. Bu da toplumsal bir oluşumu gerektirir. "Avcı-toplayıcı toplumlar arasındaki diğer bir genelleme, iş bölümünde et arayışının erkeklere, bitkisel yiyecek arayışın ise kadınlara düşmesidir... Et akrabalık ve yükümlülük çerçevesinde dalgalar halinde dağılır.

Buna karşılık, bir kadın topladığı bitkisel yiyecekleri eve getirdiğinde sadece kendi ailesine dağıtır... Etin kuşkusuz, sadece yiyecek olarak değil, aynı zamanda toplumsal ilişkinin ve 'siyasal' yapının yaşamsal bir parçası olarak özel bir yeri vardır. Bu yüzden, başarılı bir avcı, yalnız avı izleyip öldürmedeki başarısı ve cesaretinden dolayı değil, daha çok ganimetini bölüşerek topladığı minnet ve saygı sayesinde bir saygınlık kazanır."(1)

Necatigil bu şiirinde insan ve toplum ilişkilerini temel alırken, bireyin duygusal ve psikolojik yönünü de vurgular. Bu, şiirde çaresizlikle örülmüştür.

Şiirin Biçim Özellikleri

Çocuklar, dört bölümdür. İlk ve son bölüm ikilik, ikinci ve üçüncü bölüm beşliktir. Düzenli uyak ve ölçü yok. Serbest.

İkinci bölümde "-r", üçüncü bölümde "-ü ve -a" sesleri; son bölümde de "-r sesiyle -dı eki" uyum oluşturmaktadır. Çarşı-kasap, manav; kasap-et; manav-meyve; yorgun-hasta-üzüntü sözcükleriyle uygunluk (tenasüp); bitmek (bitiyorsa) iki anlamda kullanılarak tevriye sanatı yapılmış.

Şiirin Açılımı

1. Bölüm

Bir anne ve babanın çocuk yetiştirmedeki sıkıntısı dile getiriliyor. Şiirin bütünü okunduğunda asıl sorumluluk annedir. Bu, üçüncü bölümün son dizesiyle belirginleştirilmiş olmasına karşın şair, ilk bölümün ikinci dizesindeki aramazdık sözcüğüyle sorumluluğu (biz -dık) paylaşıyor.

Çocuklar olmasaydı, bizler çarşılarda bir şey aramazdık.

"Şey" çocukların yaşamsal gereksinimi olan gıda maddeleridir. Burada "aramak"ı şöyle düşünebiliriz; en ucuzu gezip dolaşarak, sorup soruşturarak bulmak veya asıl gerekli olanı elde etmek.

Şiirin alt dizeleriyle bu bölüm bütünleştirildiğinde el açmak, muhtaç olmak anlamı da çıkarılabilir bu iki dizeden.

2. Bölüm

Beş dizelik bu bölümdeki açılımı üç aşamada yapabiliriz.

Önce ilk iki dize, sonra üçüncü dizeyle anlamsal bağlantı sağlayarak dört ve beşinciye açabiliriz.

Buna göre, bazı yorgun kadınlar çocuklarının gıda gereksinimlerini sağlamak için alışverişin yoğun olmadığı saatleri seçerlermiş. Bunlar aileye katkı sağlamak için çalışmaktaymış. Yorgunluk bir iş tutmanın belirtisidir.

Bu bölümün ilk iki dizesindeki anlam yoğunluğu تنها saatler sözcüklerindedir. Kadınlar *utançlarını* gizlemek için kalabalık olmayan bir zamanı seçiyorlar. Ve başkaları duymasın diye de yavaş bir sesle hasta olan çocukları için besleyici olan et ve meyveyi satıcıdan istiyorlar.

Kadınlar para veremeyecekleri için böyle davranmak zorunda kalıyorlar, diyebiliriz.

Tenha saatte, yavaş bir sesle, biraz et ve meyveyi doğal bir söyleyişle de isteyebilirler! Ama bunu yapamıyorlar. Çünkü el avuç açmak durumundadırlar. Eğer bu besinleri sağlayamazlarsa soylarını (varlıklarını) çocukları aracılığıyla sürdüremeyecekler.

Toplumun (doğanın) bu amansız kurallarına karşı, içinde varolma dürtüsü canlıyı (anneyi) dirençli kılıyor.

3. Bölüm

Bu bölüm de beş dizedir. Çocuk(lar), anne tarafından gerekli şekilde beslenemiyor. Onlar, sevdiği bir reçeli bile her gün yiyemiyorlar. Anne için de gerekli olmasına karşın, o da yeterince gıda alamıyor. Yalnız çocuğa veriliyor tatlı. Gün aşırı olmasına karşın, tükenen her kaşıkla azalan reçel bir yokluk sıkıntısı yaratıyor. Bu besin maddelerinin azalması anneyi üzüyor. Onun rüyalarına giriyor yoksulluk!

4. Bölüm

İki dizelik bu bölüm, şiirdeki olayı sonlandırıyor. Kolay gibi görülen yaşam sanıldığı gibi değil. Anne ve babaların boynunu eğen, onları sıkıntıya sokan çocuklardır. Ama bu yaşamın değişmez bir kuralıdır.

Şiire Genel Bakış

"Eğer ebeveynler, şanslı bir genetik sapma, yani mutasyonla, mevcut ortamda daha iyi yaşayabilecek ya da farklı bir çevreyi daha iyi kullanabilecek bir yavru dünyaya getirirlerse, o zaman gelecekte bu genetik tür egemen olacaktır. Genetik şemaları ekolojik çevrelerine iyi uyum sağlamalarına imkân veren bireyler güçlenerek çoğalacak, genleri, yaşamlarını sürdürmede kendilerini daha az güçlü kılan bireylerse giderek yok olacaklardır." (2). Anne, yok olmamak için her türlü zorluğa göğüs germek durumundadır.

O (anne), çocuklar olmasaydı demesine karşın, genler onu yaşamsal olmaya itmektedir. Bu da bütün zorluklara direnmedir aslında.

Necatigil, canlıların sürekliliğini bireysel bir yılgnlıkla ele almaktadır.

Toplumsal süreçteki bu eşitsizliğe karşın, dürüstlük, hırsızlık yapmama gibi değerler ahlak kurallarıyla desteklenmiş şiirde. Kişi istemese de bunlara uymak zorundadır.

Konulu şiir olan Çocuklar'da anaduygu istek dışı davranışlardır, diyebiliriz.

Bu isteksizlik dilekşart kipinin (-sa) olumsuzluk ekiyle (-ma) öne çıkarılmış. Belki de kadın çocuğunu istek dışı doğurmuştur. Anne ve babalar geleceği önceden göremediği için sonradan çok sıkıntı çekmektedirler. Şair, aile içindeki bilisizliği de vurguluyor. Bunun kötü sonuçlarını anne ve hasta çocuk örneğiyle verirken eğitimsizliğin, bireyi nasıl zor duruma getirdiğini ortaya koyuyor. Şiirin okuyucuya sezdirmek istediği noktalardan biri de bu.

Birey (anne), hangi konumda olursa olsun varlığını sürdürmek durumundadır. Bunun için her türlü sıkıntı göze alınabiliyor.

Şiirde yer almasa da *onur* ve *incinme* sözcükleri okuyucu usunda belirmektedir.

Necatigil, toplumun sıkıntılarını önceden görebilmiş bir şairimizdir. Bugünün sokak çocukları Behçet Necatigil'in Çocukları'dır aslında. Buradan yola çıkarak kısa bir öykü şiir diyebiliriz Çocuklar'a.

(1) Richard Leakey/Roger Lewin, *Göl İnsanları-Evrım Sürecinden Bir Kesit*, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 6. Basım, Ankara, 1999, s. 86

(2) *Agy.*, s. 185

ÇERAĞAN VAKTİ GELDİ LALEZARIN

Ayşegül İZMİRLİ

Yaz mevsimini, sadece Eylül'e açılan kapı olduğu için, gelsin ve geçsin diye beklerim. Gelir ve geçer. Ben de isteği yerine getirilmiş bir çocuk gibi, bir süre ne yapacağımı bilemem, öylece kalakalırm.

Eylül, kaleminin tutulma ayıdır; yaz için seçilmiş ve bir bahaneyle okunamamış kitaplarla, dergilerle, açmaya üşendiğim küt uçlu kurşun kalemlerle arama girer. Ama, yine de ben onu, yazmam gerektiğinde, büyük harfle yazırım. Sabahlarıma sokulan serinliğini, hissettirmeden gülleri budayan ince esintisini, denize yeni anlamlar katan uçuk mavi göğünü, yazılabilecek en güzel dizelermiş gibi okuyarak başladığım günlerin sonrasında her şey ufalır, değerini yitirir, önemsizleşir. Eylül'ün bu resmine eklenecek her figür, her desen, sarı ve hüznü değilse eğer, gereksiz bir çıkıntı, nafiye bir renk gibi gelir bana.

Ağırdan çöken akşamla çıldıran melisalar, panayırılarını süslemeye başlayan akşamsefaları, verandaya sıralanmış yağ tenekelerinin ortasında yapraklarının ucundan kızaranak geceye hazırlanan sardunyalar ve büzülmüş dudaklarıyla yaseminler... Şiirin ortasında dururum.

*Gülün tam ortasında ağlıyor
Her akşam sokak ortasında öldükçe
Önümü arkamı bilmiyorum
Azaldığını duyup duyup karanlıkta
Beni ayakta tutan gözlerinin(1)*

Yılda bir kez dünyanın kapısını çalan, zurnanın ucundaki sarışın çingenedir Eylül.

*eylülde açan bir gezegenden
güne bakandın, günü kanla yakandın sen
ah elbette kalbimde bir parmakızı bıraktın
aşkımın üstüne bir karadul!(2)*

hiç tükenmeyecek sandığım aşkımız bitecek miydi?

Bu ara başlıkla, Eylül'ün gölgesine çekilip çantama koyduğum iki dergiye; *Üç Nokta*'nın haziran-temmuz 2002 tarihli 3. sayısı ile *Kül* 'ün temmuz 2002 tarihli 26. sayısına dönüyorum.

Üç Nokta'nın dosya konusu "eleştiri ve eleştirmen"... Yani yine havan, yine su! Bu tür dosyalardan, soruşturmalardan katılanlara da gına gelmiş, besbelli. Mehmet H. Doğan, "Bizde eleştiri/eleştirmen yok!" savını içeren bir soru üzerine, dayanamıyor artık ve "Ne olur herkesin yanıtını bildiği sorularla aynı şeyleri tekrarlatmayın bana." diyor ve bazı yazı başlıkları sıralayarak, "Gerekirse o yazılardan birini yayımlayın." diye kestirip atıyor. Haklı da... Ama ne yapsın dergiler, dergiciler; bahçede bir kaydırak var bir de tahterevallı, bir ona biniyorlar bir ötekine.

Sözün özünü söyleyen iki kişi var; ilkini İzlenimci Eleştiri başlıklı yazısında, ülkemizde izlenimci bir eleştiri olduğunu ve bu eleştirinin bilimsel ve felsefi bir arka planının olmadığını vurguladıktan sonra Salih Bolat söylüyor. Diyor ki:

" Demek ki bilim ve felsefe, eleştirinin dayanakları, hatta yöntembilgisel kaynaklarıdır. Çünkü felsefe nasıl ki varlığı sorgulayan bir söylem biçimiye, eleştiri de başlı başına bir varlık olan yapıtı sorgulayan söylem biçimidir. Bilim ise, varlığı anlama, çözümleme ve yasalaştırma amacına yönelik olarak uygun yöntemler geliştirir. Sanat felsefesinin ve bilimsel düşüncenin bir kültür olarak yeterli biçimde davranışa dönüşmemiş olması, eleştirimizin izlenimci düzeyde kalmasına neden olmaktadır."

Bu arada, Halim Şafak'ın, "Mahvetmesini" Bilmeyen Eleştirmesin başlıklı yazısında, yıkıcılığını ön plana çıkardığı eleştirinin evcilleştiğini öne sürdüğünü ve artık eleştirinin biçimini tartışmanın bir anlamı

olmadığını; eleştirinin gerekli olup olmadığı konusunu tartışmak gerektiğini söylediğini okuyoruz.

Ayrıca, eleştirmenlerin misyonu üzerinde duruluyor ve öyle anlaşılıyor ki, bu misyonu algılamada bile eleştirmenler arasında ortak bir nokta yok. Demek ki, hemen herkes bu işi ucundan tutuyor ve hemen herkes, el yordamıyla yolunu, yöntemini arıyor, bulmaya çalışıyor. Mehmet H. Doğan, "Üzerinde durduğum sanat yapıtı doğru ve tam anlamaktan ve bunu açık biçimde yazıya dökmekten başka misyonum yok." derken Semih Gümüş, böyle bir misyonun olması gerektiğine de inanmıyor ve eleştiri için yazdığı söylüyor. Andaç ve Onaran ise, bu konuda, esere ve yazara sevgiyle yaklaşmaktan söz ediyorlar, bu sevgiyle misyon arasında nasıl bir bağ kuruyorlarsa.

Sonunda, sözün özünü söyleyen ikinci kişi çıkıyor karşımıza: Vecihi Timuroğlu! İki cümlede eleştiri tarihimizin özeti yapılmış. "Bir yapıtı incelerken kendi ideolojimi unutmam." diyerek eleştirimizdeki nesnel yaklaşımı; "Benim eleştirmen olduğumu kim söyledi, bilmiyorum." diyerek de eleştirmenlerin genel duruşunu büyük belirlenmiş, söylenenleri havaya asmış, kimseye de söyleyecek bişey bırakmamış.

Dosyayı hazırlayan Gülenay C. eğer sorularımı Anton Çehov'a sorabilseydi ondan şu yanıt alırdı: "Biz yazar ve şairler birer atız, eleştirmenlerse birer atsineği. Sinekler uçuşur, atlar yoluna devam eder." Sonra şunu eklerdi: "Geçenlerde eleştirmenlerden birisi benim hakkımda doğru bir şey yazmış. Haklı adamcağız, içki masasında öleceğim."

Böyle...

Ankara, zaman zaman iyi edebiyat dergilerine mekân oluyor; oluyor da her nedense onları ayakta tutmayı bir türlü başaramıyor. Sanki gecekonduyu yapıma göz yuman ama yıkım ekiplerini de hazırda tutan bir şehremini kol geziyor bu şehir-i Ankara'da. *Promete*'yi, bütün sayılarına ulaşabildiğim *İzlek*'i, tek sayı çıkan *Lodos*'u, sanırım 4 sayı yayımlanabilen *Düşeyaza*'yı anımsıyorum; hepsi iyi dergilerdi, Türk edebiyatına gerçekten farklı sesler, farklı renkler katmışlardı.

Kül de o yıllarda yayınlanan, bir süre ara verdikten sonra kaldığı yerden ve sayıdan yeniden yayınlanmaya başlayan bir dergi.

"Üye olmayanların girebilecekleri", "amatör ve alternatif" bu dergi, birkaç yazı ve şiirin dışında, "editörün sözü"ndeki ilkelere uyan yazı ve şiirlerle, kişilikli ve bu sayede kimlikli bir dergi olmayı sürdürüyor. Aynı zamanda, haydi 'ince belli oluşu yüzünden' diyelim, diğer dergilerden biraz daha uzun duruyor.

"Birkaç" yazı ve şiiri atlayarak, diyorum ki, sırasıyla, cesur ve farklı öyküleriyle dikkati çeken Tan Tolga Demirci, yazısının başındaki VE... sözcüğüyle bile epey şey söylemeyi beceren E. Bülent Yardımcı, tanıdık Bilal Kolbükten, yenilerden Damla Unat, şiiri damıtmayı bilen Zafer Ekin Karabay, tartışılacak cümleleri olmasına karşın bir biçem tutturabilmiş görünen Adnan Gerger, kendine "vekâlet" eden Serkan Işın, *Kül*'ü *Kül* kılan imzalıdır. Bu sıraladığım adlar, derginin okunma süresini uzatan adlardır ve bu "süre"nin, sürüklenmekle bir ilişkisi yoktur, ince okumayla yakın bağlantısı vardır.

Onlara ve reklamlarıyla dergiyi destekleyen YKY'na teşekkür...

Hangi derginin yok ki, hele amatör ve alternatifse, diye vurguladıktan sonra, *Kül*'ün bir dağıtım sorunu olduğunu söyleyeceğim. Kim bilir, belki de sorun benim ulaşımındadır. Dergiler şimdiki yanımda olmadığı için hangi sayıdır bilemiyorum ama, eksiklerimin olduğunu biliyorum. Örneğin 24. sayıyı edinmemişim ki, yukarıdaki eleştiri dosyasına katkısı olacağını sandığım, Serdar Aydın'ın Muhsin Şener'in eleştirilerini eleştirdiği yazısını okuyamamışım. Şener'in bu yazısında bir alıntı ve isim ırmağı akıyor ve anafolarında anlamı boğuyor. Kıyıya vuranca, karmaşa ve karışıklık..

Ne dediğimizi bir diyebilsek... Bu da benim eleştirim!
Görüşeceğiz...

(1) Cemal Süreya, *Gül*

(2) küçük İskender, *Eylül*

Yayın Yönetmeni	: Ramis DARA
Koordinatör	: Serdar ÜNVER (Tel : 0535- 398 98 16)
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü	: Melih ELAL
Yönetim Yeri	: Ataevler, Adalet Sk. Adaletkent Sitesi, H Blok, D: 3 Nilüfer - BURSA
Yayın Danışmanları	: İhsan ÜREN, Hilmi HAŞAL, Nuri DEMİRCİ
Yazışma Adresi	: R. DARA, P. K. 68

	16371 Ulucami – BURSA
Katkı Payı	: 10.00.000,- TL
Posta Çeki No	: Hilmi Haşal adına 584893
Baskı	: Özsan Matbaacılık, İzmir Cad. No : 221 - BURSA
Elektronik Posta	: akatalpa@hotmail .com
Faks	: 0224 - 452 22 65

Aylık edebiyat dergisi *Akatalpa* Ocak 2000’de Bursa’da kurulmuştur.